

[in English].

19. Polova, O., Podolianchuk, O., Gudzenko, N., Koval, N. et al. (2022). *Current issues of accounting, taxation, analysis and audit development in modern challenges condition: collective monograph*. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažerstva v Košiciach [in English].

Відомості про авторів

КОВАЛЬ Наталія Іванівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: Natkov@i.ua).

РАДЧЕНКО Оксана Дмитрівна – кандидат економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики, ННЦ «Інститут аграрної економіки» (03127, м Київ, вул. Героїв Оборони, 10, e-mail: oxanarad@ukr.net).

KOVAL Natalia – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Account and Taxation in the Fields of the Economy, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: Natkov@i.ua).

RADCHENKO Oksana – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Leading Researcher of Financial, Credit and Tax Policy Department, NSC «Institute of Agrarian Economics» (03127, Kyiv, 10, Heroes of Defense Str., e-mail: oxanarad@ukr.net).

УДК 349.41

DOI: 10.37128/2411-4413-2022-2-6

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ЗЕМЕЛЬНИХ
ВІДНОСИН В
УМОВАХ
ВОЄННОГО
СТАНУ ТА
ШЛЯХИ ЇХ
ВИРІШЕННЯ**

КАЛЕТНИК Г.М.,
*доктор економічних наук, професор,
академік НААН України,
завідувач кафедри адміністративного менеджменту
та альтернативних джерел енергії*

ТОМЛЯК Т.С.,
*старший викладач кафедри права,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті досліджується організація земельних відносин в умовах воєнного стану. Авторами проаналізовано норми чинного земельного законодавства, прийнятого Парламентом України в умовах воєнного стану, надано пропозиції щодо внесення змін до Земельного кодексу України та Закону України «Про оренду землі» щодо удосконалення механізму поновлення договору оренди землі в умовах воєнного стану з метою захисту прав орендаря та орендодавця, зменшення розміру плати за землю всіх форм власності та орендної плати за землю державної та комунальної власності на період воєнного стану.

Також у статті встановлено, що запропоновані авторами зміни в чинне земельне та податкове законодавство забезпечать найбільшу ймовірність обробітку земель сільськогосподарського призначення в умовах воєнного часу, що сприятиме інтенсивному виробництву сільськогосподарської продукції.

Авторами досліджено, що деякі законодавчі зміни в земельному законодавстві, прийняті після 24 лютого 2022 року, потребують удосконалення та змін, оскільки породжують правову невизначеність та множинне трактування норм права. До прикладу, авторами обґрунтовано, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування не можуть бути суб'єктами права постійного користування на землю державної та комунальної власності, оскільки вони є розпорядниками таких земель.

У статті зроблено висновок, що від функціонування Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Державного земельного кадастру залежить реалізація земельних відносин, як фізичними та юридичними особами приватного права, так і органами державної влади та місцевого самоврядування.

Також авторами встановлено, що фактично законодавець надав право постійним користувачам розпоряджатись земельними ділянками державної та комунальної форми власності, що прямо суперечить частині 1 статті 92 Земельного кодексу України.

Важливим є прогноз недоотримання місцевими бюджетами плати за землю на тих територіях, де ведуться (велися) бойові дії, а також авторський висновок щодо необхідності зменшення розмірів орендної плати за землю на період воєнного стану на всій території держави.

Ключові слова: земельна ділянка, власність, постійне користування, оренда, воєнний стан, продовольча безпека.

Табл.: 2. Літ.: 25.

CURRENT PROBLEMS OF LAND RELATIONS IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW AND WAYS TO SOLVE THEM

KALETNIK Grygorii,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Academician of NAAS of Ukraine,
Head of the Department of Administrative
Management and Alternative Energy Sources

TOMLYAK Taisa,
Senior Lecturer of the Department of Law,
Vinnitsia National Agrarian University
(Vinnitsia)

The article examines the organization of land relations in conditions of martial law. The authors analyze the current land legislation adopted by the Parliament of Ukraine under martial law, give proposals for amendments to the Land Code of Ukraine and the Law of Ukraine «On Land Lease» to improve the mechanism of renewal of land lease in conditions of martial law, aimed to protect the rights of tenants and landlord, reducing the amount of payment for land of all forms of ownership and rent for land of state and communal ownership for the period of martial law.

The article also states that the authors' proposed changes to the current land and tax legislation will provide the greatest possibility of agricultural land cultivation in wartime conditions, which will contribute to the intensive production of agricultural products.

The authors investigated that some legislative changes in land legislation adopted after February 24, 2022 need to be improved and changed, as they create legal uncertainty and multiple interpretations of legal norms. For example, the authors substantiate that public authorities and

local governments cannot be the subject of the right of permanent use of state and communal land, as they are the administrators of such land.

The article concludes that the functioning of the State Register of Real Property Rights and the State Land Cadaster depends on the implementation of land relations, both individuals and legal entities of private law and public authorities and local governments.

The authors also found that in fact the legislator gave the right to permanent users to dispose of land plots of state and communal ownership, which directly contradicts Part 1 of Article 92 of the Land Code of Ukraine.

The important point is the forecast of lack of the local budgets of the rent for land in those territories where hostilities are (were) taking place, as well as the author's conclusion on the need to reduce the rent for land for the period of martial law throughout the whole territory of the state.

Key words: land plot, property, permanent use, rent, martial law, food security.

Tabl.: 2. Ref.: 25.

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану, введеного в Україні Указом Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» (зі змінами) [1; 2; 3; 4], затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX [5; 6; 7; 8], із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року, особливої уваги заслуговує сфера земельних відносин.

У теперішніх реаліях продовольча безпека України набуває критичного значення, тому необхідно задовольнити найбільш нагальні та невідкладні потреби національної економіки, аграрного сектору та громадян України у сфері земельних відносин, зокрема, щодо здійснення сільськогосподарського виробництва.

Сфера орендних відносин, оподаткування власників і землекористувачів земельних ділянок, використання земель сільськогосподарського призначення постійними користувачами, власниками та орендарями в умовах воєнного стану потребують законодавчих змін, спрямованих на максимальне використання за цільовим призначенням земель сільськогосподарського призначення усіх форм власності задля забезпечення продовольчої безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання проблематики земельних відносин розглядалися в попередніх наукових роботах Калетніка Г.М. [9], а також у працях Опольської Н.М. [9], Лойко С.В., Ходаківської О.В. та інших.

Станом на сьогодні законодавче регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану, проблеми реалізації земельних відносин в умовах воєнного стану та шляхи їх вирішення науковцями не були досліджені, тому дослідження статті набувають особливої актуальності.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз проблематики земельних відносин в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах воєнного стану пріоритетними мають бути державні інтереси та інтереси громадян України, тому в цей період необхідно запроваджувати у національному законодавстві окремі правові механізми, які реалізували б суспільний інтерес у забезпеченні виробництва продовольства шляхом якомога масштабнішого, невідкладного

використання наявних земель сільськогосподарського призначення.

З метою раціонального використання земель сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва та забезпечення продовольчої безпеки України в умовах воєнного стану національне законодавство потребує нагальних змін.

Так, законами України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» № 2145-ІХ від 24 березня 2022 року [10] та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» № 2247-ІХ від 12 травня 2022 року [11] внесено зміни до Земельного кодексу України, законів України «Про оренду землі», «Про Державний земельний кадастр», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про оцінку земель», «Про охорону земель», «Про землеустрій», «Про правовий режим воєнного стану», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин», «Про внутрішній водний транспорт», «Про залізничний транспорт», «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність» та інші, що має задовольнити найбільш нагальні та невідкладні потреби національної економіки у земельних ділянках в умовах воєнного стану.

Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» доповнено Розділ Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України пунктами 27 і 28, які визначають особливості укладення, поновлення договорів оренди землі в умовах воєнного стану та встановлюють особливості земельних відносин під час війни [10].

Підпунктом 1 пункту 27 Розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України передбачено, що вважаються поновленими на один рік без волевиявлення сторін відповідних договорів і без внесення відомостей про поновлення договору до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно договори оренди, суборенди, емфітевзису, суперфіцію, земельного сервітуту, термін користування земельними ділянками щодо яких закінчився після введення воєнного стану, стосовно земельних ділянок сільськогосподарського призначення [12].

Тобто, сторонам договору оренди землі не потрібно вчиняти жодних дій для поновлення на новий строк відповідного договору. Поряд із цим, учасникам орендних відносин необхідно розуміти, що норми статті 33 Закону України «Про оренду землі» [13] та статті 126¹ Земельного кодексу України [12] не застосовуються до закінчення воєнного стану, а договір поновлюється не на той самий строк, а лише на один рік.

При цьому, вважаємо, що чинне земельне законодавство необхідно доповнити нормою, яка б передбачала процедуру поновлення договорів оренди землі, які були поновлені на один рік відповідно до підпункту 1 пункту 27 Розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України, а саме передбачити, що: «Сторони договорів оренди землі, які поновлені на один рік

відповідно до підпункту 1 пункту 27 Розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України мають право на поновлення, укладення на новий строк таких договорів у порядку, встановленому статтями 32, 33 Закону України «Про оренду землі» та статті 126¹ Земельного кодексу України».

Вважаємо, що поновлення договору оренди землі на один рік без згоди сторін такого договору з юридичного погляду є неоднозначним. Оскільки, з одного боку, оброблення орендарем земельної ділянки є одним із складових забезпечення продовольчої безпеки держави в умовах воєнного стану, з іншого – може трактуватись як порушення конституційного права орендодавця – власника земельної ділянки на володіння, користування та розпорядження своєю власністю, а в розумінні статті 1 Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод – як порушення права на мирне володіння своїм майном.

Погоджуємось із думкою Опольської Н.М., що втручання держави в право особи на мирне володіння своїм майном повинне здійснюватися з дотриманням принципу пропорційності, тобто справедливої рівноваги, балансу між інтересами держави, суспільства, які пов'язані з втручанням та інтересами особи [9, с. 50].

Поряд із цим, правовий режим воєнного стану передбачає можливість обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, в тому числі права, передбаченого статтею 41 Конституції України [14]. Проте, вважаємо, що законодавець зобов'язаний не зловживати можливістю обмеження конституційних прав громадян, а мінімізувати ризики настання обставин обмеження чи порушення прав громадян під час дії воєнного стану. Для цього на законодавчому рівні необхідно встановити більш чіткий порядок поновлення договору оренди земельної ділянки приватної власності сільськогосподарського призначення. З метою забезпечення продовольчої безпеки держави та максимально можливого використання усіх доступних сільськогосподарських угідь, у тому числі земель приватної власності, пропонуємо передбачити в Законі України «Про оренду землі», що: «Договори оренди, суборенди, емфітевзису, суперфіцію, земельного сервітуту, строк користування земельними ділянками щодо яких закінчився після введення воєнного стану, щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення поновлюються на один рік без укладення нового договору чи угоди і без внесення відомостей про поновлення договору до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, за умови письмового повідомлення орендарем орендодавця про поновлення такого договору не пізніше ніж за три дні до закінчення терміну дії договору. У разі неповідомлення орендарем орендодавця у визначений строк про поновлення зазначеного договору на один рік, цей договір вважається розірваним».

На нашу думку, така норма в чинному законодавстві забезпечить найбільшу та наймасштабнішу ймовірність обробітку земель сільськогосподарського призначення в умовах воєнного стану, що сприятиме інтенсивному виробництву сільськогосподарської продукції.

Окрім зазначеного, Законом України «Про внесення змін до деяких

законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» № 2247-ІХ від 12 травня 2022 року частину 1 статті 140 Земельного кодексу України доповнено пунктом «є» [11]. Тому відтепер однією із підстав припинення права власності на земельну ділянку є ще й примусове вилучення земельних ділянок із мотивів суспільної необхідності. До того ж, законодавцем передбачено, що примусове вилучення земельних ділянок із мотивів суспільної необхідності здійснюється відповідно до Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» (частина 3 статті 147 Земельного кодексу України) [12]. Згідно із вказаним законом, примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів – примусове вилучення об'єктів права власності Російської Федерації та об'єктів права власності її резидентів з мотивів суспільної необхідності (включаючи випадки, за яких це настійно вимагається військовою необхідністю) на користь держави Україна на підставі і в порядку, встановлених цим Законом.

Частиною 1 статті 4 Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» № 2116-ІХ від 03 березня 2022 року передбачено, що примусово вилучені відповідно до цього Закону об'єкти права власності Російської Федерації та її резидентів, до яких у тому числі належать і земельні ділянки, передаються у господарське відання на тимчасовій або постійній основі спеціалізованому державному підприємству, яке у разі необхідності створюється за рішенням Кабінету Міністрів України на базі вилучених об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів (цілісних майнових комплексів) [15].

Фактично, прийняття цього закону та подальша його реалізація є позитивним рішенням для України, що дасть змогу певною мірою забезпечити суспільну необхідність. Проте, це питання є досить неоднозначним.

Де-юре, примусове вилучення майна може слугувати, певною мірою, інструментом компенсації Україні завданої шкоди війною, яку Російська Федерація веде проти України та українського народу, враховуючи те, що Україна фактично позбавлена інших механізмів відшкодування завданих збитків.

Де-факто, Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» суперечить і міжнародним актам, які гарантують права людини, і Конституції України.

Так, до прикладу, відповідно до частини 2 статті 2 вищезазначеного закону, примусове вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів здійснюється без будь-якої компенсації (відшкодування) їхньої вартості [15]. Це суперечить, зокрема, частині 5 статті 41 Конституції України, відповідно до якої примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток із мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за

умови попереднього і повного відшкодування їхньої вартості. Примусове відчуження таких об'єктів із подальшим повним відшкодуванням їхньої вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану [14].

Так, у рішенні від 16 лютого 2017 року у справі «Кривенький проти України» (*Kryvenkuu v. Ukraine*) Європейський суд з прав людини зазначає, що експропріація майна була здійснена Верховною Радою України у суспільних інтересах та з правомірною метою. Суд зауважив, що необхідною умовою такого позбавлення є дотримання балансу між загальним інтересом та вимогами щодо захисту індивідуальних основоположних прав. Враховуючи зазначене, Суд вказав, що позбавлення майна без компенсації його реальної вартості є порушенням такого балансу та покладає надмірний тягар на заявника (справа «Рисовський проти України» (*Rysovskyy v. Ukraine*), заява № 29979/04, §71, рішення від 20.10.2011 р. [17]). За таких обставин, встановивши, що заявник був дійсним власником землі, Суд вважає наявний факт позбавлення у 2006 р. заявника його землі без будь-якої компенсації або будь-якого іншого типу відповідного відшкодування достатнім для визнання заявника жертвою непропорційного тягаря, пов'язаного з позбавленням землі. Суд одностайно прийняв рішення про порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції та призначив відшкодувати матеріальну та моральну шкоду у розмірі 10 тис. євро [16].

З огляду на таку практику суду примусове вилучення об'єктів права власності Російської Федерації та об'єктів права власності її резидентів, у тому числі і земельних ділянок, із мотивів суспільної необхідності (включаючи випадки, за яких це настійно вимагається військовою необхідністю) на користь держави Україна, може бути визнаним порушенням статті 1 Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [18].

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» № 2247-ІХ від 12 травня 2022 року, землі сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності передаються в оренду без проведення онлайн-аукціону, що дає змогу використовувати за цільовим призначенням сільськогосподарські землі державної та комунальної власності [11].

Також законодавець вказаним законом розширив перелік земельних ділянок державної та комунальної власності, які передаються в оренду без проведення земельних торгів.

Підпунктом 4 пункту 27 Розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України передбачено, що передача земельних ділянок державної, комунальної власності в оренду без проведення земельних торгів, крім випадків, визначених частиною другою статті 134 цього Кодексу, допускається також для: а) розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) із зони бойових дій (у тому числі тих, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави); б) розміщення річкових портів (терміналів) на річці Дунай, доцільність будівництва (розширення) яких визначена рішенням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує

формування державної політики у сфері внутрішнього водного транспорту, відповідно до пункту 11-1 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внутрішній водний транспорт»; розміщення мультимодальних терміналів та виробничо-перевантажувальних комплексів, доцільність будівництва (розширення) яких визначена центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту, відповідно до статті 43 Закону України «Про транспорт»; в) будівництва мереж електропостачання, газорозподільних, водопровідних, теплопровідних, каналізаційних мереж, електронних комунікаційних мереж, об'єктів магістральних газопроводів; г) товарного сільськогосподарського виробництва; г) розміщення морських портів [12].

На нашу думку, законодавець, можливо, і хотів спростити процедуру передачі земель державної та комунальної власності в оренду, для чого було скасовано проведення земельних торгів під час воєнного стану для певної категорії земель. Проте, вважаємо, що такі норми закону можуть призвести в подальшому до корупційних зловживань службовим становищем посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Важливим у формування земельних відносин в умовах воєнного стану та реалізації прав та обов'язків учасників земельних відносин є функціонування Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Державного земельного кадастру. Так, з 24 лютого 2022 року перестали функціонувати вказані державні реєстри, що унеможливило посвідчення будь-яких правочинів у нотаріуса щодо купівлі-продажу, міни, дарування земельних ділянок тощо, укладення, поновлення, продовження та розірвання договорів оренди землі усіх форм власності. Постановами Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 року № 480 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» [19], від 07 травня 2022 року № 564 «Деякі питання ведення та функціонування Державного земельного кадастру в умовах воєнного стану» [20] частково запусчено роботу Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та відновлено роботу Державного земельного кадастру на особливих умовах. Запуск роботи вказаних реєстрів, на нашу думку, позитивно сприятиме наповненню державного та місцевого бюджетів податками та зборами від фізичних та юридичних осіб, які є учасниками земельних відносин.

Відповідно до підпункту 1 пункту 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 07 травня 2022 р. № 564 «Деякі питання ведення та функціонування Державного земельного кадастру в умовах воєнного стану» встановлено, що в умовах воєнного стану в Україні та протягом одного місяця з дня його припинення чи скасування внесення до Державного земельного кадастру відомостей (змін до них) про об'єкти Державного земельного кадастру та користування такими відомостями, зокрема шляхом доступу до Державного земельного кадастру, оприлюднення відомостей Державного земельного кадастру, зокрема через Публічну кадастрову карту, що є частиною програмного забезпечення Державного земельного кадастру,

забезпечується з урахуванням таких особливостей внесення відомостей (змін до них) до Державного земельного кадастру та надання відомостей про об'єкти Державного земельного кадастру здійснюються виключно державними кадастровими реєстраторами Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру та її територіальних органів (далі – державні кадастрові реєстратори), включеними до переліку державних кадастрових реєстраторів, які в умовах воєнного стану здійснюють визначені Законом України «Про Державний земельний кадастр» [21] повноваження, який затверджується Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру за погодженням з Міністерством аграрної політики та продовольства [20].

Поряд з цим, постановою Кабінету Міністрів України від 10 травня 2022 року № 563 «Деякі питання регулювання земельних відносин» зупинено реалізацію пілотного проєкту щодо внесення до Державного земельного кадастру відомостей про земельні ділянки сертифікованими інженерами-землевпорядниками, запровадженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1438 «Деякі питання реалізації пілотного проєкту щодо внесення до Державного земельного кадастру відомостей про земельні ділянки сертифікованими інженерами-землевпорядниками» [23], на період дії воєнного стану та протягом місяця після його припинення або скасування [22].

Таким чином, дві вищевказані постанови уряду забороняють доступ сертифікованих інженерів-землевпорядників до Державного земельного кадастру під час воєнного стану. Вважаємо, що призупинення таких повноважень інженерів-землевпорядників не буде мати значних негативних наслідків, оскільки в умовах воєнного стану забороняється безоплатна передача земель державної, комунальної власності у приватну власність, надання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою такої безоплатної передачі, розроблення такої документації (підпункт 5 пункту 27 Розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України) [12], що фактично мінімізує кількість замовлень на розроблення документацій із землеустрою від фізичних осіб.

Попри відновлення роботи Державного земельного кадастру на особливих умовах Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» № 2247-ІХ від 12 травня 2022 року, передбачено, що функціонування Державного земельного кадастру вважається призупиненим. Рішення про відновлення або подальше призупинення функціонування Державного земельного кадастру приймається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері земельних відносин. Порядком ведення Державного земельного кадастру можуть встановлюватися обмеження щодо повноважень державних кадастрових реєстраторів, а також визначатися інші особливості ведення Державного земельного кадастру.

Передача органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування земельних ділянок державної, комунальної власності у власність, користування у період, коли функціонування Державного земельного кадастру призупинено, не здійснюється (крім передачі в оренду земельних ділянок відповідно до підпункту 2 цього пункту) [11].

Отже, фактично робота Державного земельного кадастру вважається призупиненою, а Міністерству аграрної політики та продовольства України, за умови отримання погодження Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, надано право поновлювати та зупиняти на певний час його роботу.

Вважаємо, що правом призупинити роботу Державного земельного кадастру міністерство може користуватись лише з міркувань безпеки на територіях проведення активних бойових дій. На тих територіях України, де активні бойові дії не провадяться, необхідності у призупиненні роботи Державного земельного кадастру немає, адже від його функціонування залежить реалізація земельних відносин як фізичними та юридичними особами приватного права, так і органами державної влади та місцевого самоврядування.

Окрім зазначеного, увагу законодавця не оминула і плата за землю. Так, Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15 березня 2022 року, внесено низку змін до чинного законодавства, зокрема, пункт 69 підрозділу 10 «Інші перехідні положення» розділу XX «Перехідні положення» доповнено підпунктами 69.14 та 69.15 згідно з якими тимчасово, на період з 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому припинено або скасовано воєнний, надзвичайний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки (земельні частки (паї), що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації та перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, а також за земельні ділянки (земельні частки (паї), визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди. Тимчасово, за 2022 та 2023 податкові (звітні) роки, не нараховується та не сплачується загальне мінімальне податкове зобов'язання за земельні ділянки, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, та/або за земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди [24].

Надходження плати за землю до місцевих бюджетів, за інформацією Міністерства фінансів України, за останні п'ять років відображено в таблиці 1.

**Надходження плати за землю до місцевих бюджетів в Україні за
2017-2021 рр., млн грн**

Область	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Темп приросту фактичних надходжень плати за землю за 2021 рік в порівнянні з 2017 р. (%)
Вінницька	753,8	842,3	976,8	950,0	1037,5	137,6
Волинська	314,8	354,0	444,1	454,0	519,2	164,9
Дніпропетровська	3979,8	3726,9	4636,1	4174,1	5246,6	131,8
Донецька	871,3	905,0	1145,6	1159,8	1262,7	144,9
Житомирська	489,8	494,8	664,2	674,4	734,0	149,9
Закарпатська	281,5	272,6	438,5	436,0	486,6	172,9
Запорізька	1494,7	1485,0	1639,2	1551,2	1748,1	117,0
Івано-Франківська	488,7	521,1	634,0	622,7	697,8	142,8
Київська	1199,8	1220,6	1455,3	1485,2	1548,0	129,0
Кіровоградська	634,3	732,5	895,5	925,9	1033,7	163,0
Луганська	206,5	239,5	333,8	348,8	406,4	196,8
Львівська	971,2	1024,9	1236,3	1234,3	1373,5	141,4
Миколаївська	646,4	691,2	827,2	821,5	898,5	139,0
Одеська	1998,5	2 215	2941,6	2767,5	3046,4	152,4
Полтавська	1188,3	1271,1	1393,4	1331,8	1522,4	128,1
Рівненська	335,7	365,6	484,8	461,0	504,5	150,3
Сумська	663,5	722,0	833,1	838,7	920,7	138,8
Тернопільська	289,8	310,9	377,9	370,8	415,3	143,3
Харківська	1761,8	1851,5	2353,4	2439,8	2756,9	156,5
Херсонська	495,6	528,9	626,6	628,8	674,1	136,0
Хмельницька	580,6	624,8	738,1	766,4	843,0	145,2
Черкаська	784,3	821,1	908,6	901,2	996,3	127,0
Чернівецька	289,0	296,1	354,1	360,5	410,5	142,0
Чернігівська	637,6	677,6	858,6	864,3	935,1	146,7
м. Київ	4 904,9	5019,4	5515,3	4797,3	5135,1	104,7
Всього	21357,3	27214,4	32712,1	31366,0	35152,9	

Джерело: сформовано авторами за даними офіційного сайту Міністерства фінансів України [25]

На нашу думку, звільнення від сплати за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки (земельні частки (паї), та за загальне мінімальне податкове зобов'язання є правильним законодавчим рішенням, оскільки власники та землекористувачі земельних ділянок на таких територіях не в змозі здійснити обробіток земель. Поряд з цим, враховуючи важку економічну ситуацію в країні, підвищення курсу долара, ускладнення логістичного зв'язку з країнами Європейського союзу, блокування морських портів України, дефіцит та зростання цін на паливно-мастильні матеріали та засоби захисту рослин, вважаємо за необхідне частково зменшити податкові зобов'язання щодо сплати земельного податку власникам та користувачам земель усіх форм власності, а також зменшити розмір орендної плати для земель державної та комунальної власності.

Поряд з цим в таблиці 2 авторами наведено прогнозоване недоотримання місцевими бюджетами плати за землю у 2022 році на тих територіях, де ведуться (велися) бойові дії.

Прогнозоване недоотримання місцевими бюджетами України плати за землю у 2022 році на тих територіях, де ведуться (велися) бойові дії, м.лн. грн

№ п/п	Область	Прогнозоване недоотримання місцевими бюджетами плати за землю
1.	Дніпропетровська	1741,1
2.	Луганська	307,0
3.	Донецька	1068,9
4.	Херсонська	590,8
5.	Миколаївська	776,9
6.	Харківська	2232,7
7.	Запорізька	1583,6
8.	Чернігівська	15,9
9.	Сумська	81,2
Всього		8398,1

Джерело: власні розрахунки авторів

Також, останні зміни в земельному законодавстві торкнулися і права постійного користування землею. Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» № 2247-ІХ від 12 травня 2022 року, доповнено частину 2 статті 92 Земельного кодексу України суб'єктами, які мають право набувати права постійного користування земельною ділянкою із земель державної та комунальної власності [11].

Законодавець передбачив, що органи державної влади та місцевого самоврядування можуть набувати права постійного користування землею.

Вважаємо, що вказані зміни до Земельного кодексу України є суперечливими і такими, що не відповідають частині 1 статті 92 і статті 80 Земельного кодексу України.

Відповідно до частини 1 статті 92 Земельного кодексу України, право постійного користування земельною ділянкою – це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку [12]. Згідно зі статтею 80 Земельного кодексу України, суб'єктами права власності на землю є: територіальні громади, які реалізують це право безпосередньо або через органи місцевого самоврядування, – на землі комунальної власності; держава, яка реалізує це право через відповідні органи державної влади, – на землі державної власності [12].

Отже, органи державної влади та органи місцевого самоврядування є суб'єктами права державної та комунальної власності на землю. Тому, на нашу думку, такі органи не можуть бути суб'єктами права постійного користування на одні й ті ж земельні ділянки.

Відповідно до пункту 8 Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» № 2145-ІХ від 24 березня 2022 року, землекористувачі, які використовують земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності на праві постійного користування (крім державних, комунальних підприємств, установ, організацій), емфітевзису,

можуть передавати такі земельні ділянки в оренду строком до одного року для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. У разі передачі постійним користувачем земельної ділянки в оренду відповідно до цього підпункту право постійного користування зберігається, а вимоги частини п'ятої статті 116 цього Земельного кодексу України, абзацу третього частини четвертої статті 102-1 цього Кодексу щодо передачі такої земельної ділянки в оренду не застосовуються. Договір оренди земельної ділянки, що передається в оренду постійним користувачем, емфітевтом відповідно до цього підпункту, укладається в електронній формі. Такий договір, а також зміни до нього, договір про розірвання такого договору оренди підлягають державній реєстрації, що здійснюється районною військовою адміністрацією в порядку, визначеному підпунктом 10 цього пункту [10].

Фактично законодавець надав право постійним користувачам розпоряджатись земельними ділянками державної та комунальної форми власності, що прямо суперечить частині 1 статті 92 Земельного кодексу України. Поряд з цим, вважаємо, що вказана норма буде мати неоднозначне та множинне трактування належності землекористувачів до таких, які мають право передавати земельні ділянки в оренду.

Так, частина 2 статті 92 Земельного кодексу України визначає, що права постійного користування земельною ділянкою із земель державної та комунальної власності набувають: а) органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, що належать до державної та комунальної власності; б) громадські організації осіб з інвалідністю України, їх підприємства (об'єднання), установи та організації; в) релігійні організації України, статути (положення) яких зареєстровано у встановленому законом порядку, виключно для будівництва і обслуговування культових та інших будівель, необхідних для забезпечення їх діяльності; г) публічне акціонерне товариство залізничного транспорту загального користування, утворене відповідно до Закону України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування»; г) заклади освіти незалежно від форми власності; д) співвласники багатоквартирного будинку для обслуговування такого будинку та забезпечення задоволення житлових, соціальних і побутових потреб власників (співвласників) та наймачів (орендарів) квартир та нежитлових приміщень, розташованих у багатоквартирному будинку; е) оператор газотранспортної системи, оператор газосховища та оператор системи передачі; є) господарські товариства в оборонно-промисловому комплексі, визначені частиною першою статті 1 Закону України «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності» [12]. Поряд з цим, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» № 2145-ІХ від 24 березня 2022 року, передбачає, що державні підприємства, установи, організації не мають права передавати в оренду земельні ділянки, які перебувають у їх постійному користуванні [10].

Вважаємо, що вказана норма закону потребує конкретизації з метою

уникнення неоднакового трактування, адже суб'єкти права постійного користування можуть не підпадати від пункт «а» частини 2 статті 92 Земельного кодексу України, проте, мати організаційно-правову форму, відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань – державне (комунальне) підприємство, установа, організація. Тому, пропонуємо пункт 8 Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» змінити та викласти його в такій редакції: «землекористувачі, які використовують земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності на праві постійного користування (крім підприємств, установ, організацій, що належать до державної та комунальної форм власності, що є суб'єктами права постійного користування, відповідно до пункту а частини 2 статті 92 Земельного кодексу України), емфітевзису, можуть передавати такі земельні ділянки в оренду строком до одного року для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. У разі передачі постійним користувачем земельної ділянки в оренду відповідно до цього підпункту право постійного користування зберігається, а вимоги частини п'ятої статті 116 цього Земельного кодексу України, абзацу третього частини четвертої статті 102-1 цього Кодексу щодо передачі такої земельної ділянки в оренду не застосовуються. Договір оренди земельної ділянки, що передається в оренду постійним користувачем, емфітевтом відповідно до цього підпункту, укладається в електронній формі. Такий договір, а також зміни до нього, договір про розірвання такого договору оренди підлягають державній реєстрації, що здійснюється районною військовою адміністрацією в порядку, визначеному підпунктом 10 цього пункту».

Висновки. Отже, в умовах воєнного стану в Україні забезпечення продовольчої безпеки держави має критично важливе значення. Спрощений механізм набуття прав користування на земельні ділянки сільськогосподарського призначення, передбачений останніми змінами в чинному земельному законодавстві, сприятиме обробітку такої категорії земель.

Поряд з цим, прийняті після 24 лютого 2022 року деякі законодавчі зміни в земельному законодавстві потребують удосконалення та змін, оскільки породжують правову невизначеність та множинне трактування норм права.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. №64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 16.06.2022).
2. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 14.03.2022 р. №133/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/133/2022#n2> (дата звернення: 16.06.2022).
3. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 18.04.2022 р. №259/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259/2022#n2> (дата звернення: 16.06.2022).

4. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 17.05.2022 р. №341/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2022#n2> (дата звернення: 16.06.2022).

5. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

6. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні»: Закон України від 15.03.2022 р. № 2119-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2263-20#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

7. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні»: Закон України від 22.05.2022 р. № 2263-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

8. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні»: Закон України від 21.04.2022 р. № 2212-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

9. Калетнік Г.М., Опольська Н.М. Набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення в Україні в розрізі прецедентної практики Європейського суду із прав людини. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18. Право.* 2021. № 36. С. 45-53 (дата звернення: 16.06.2022).

10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану»: Закон України від 24.02.2022 року. № 2145-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану»: Закон України від 12.05.2022 р. № 2247-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text> (дата звернення 16.06.2022).

12. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

13. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. № 161-ХІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

14. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

15. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів: Закон України від 03.03.2022 р. № 2116-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text> (дата

звернення: 16.06.2022).

16. Кривенький проти України: Рішення Європейського суду з прав людини у справі (Заява № 43768/07). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d48#Text (дата звернення: 16.06.2022).

17. Рисовський проти України: Рішення Європейського суду з прав людини (Заява № 29979/04). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_854#Text (дата звернення: 16.06.2022).

18. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20.03.1952 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text (дата звернення: 16.06.2022).

19. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 р. № 480. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/480-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

20. Деякі питання ведення та функціонування Державного земельного кадастру в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 р. № 564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

21. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

22. Деякі питання регулювання земельних відносин: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2022 р. № 563. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

23. Деякі питання реалізації пілотного проекту щодо внесення до Державного земельного кадастру відомостей про земельні ділянки сертифікованими інженерами-землевпорядниками: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1438. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1438-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

24. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 16.06.2022).

25. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv> (дата звернення: 16.06.2022).

References

1. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy №64/2022 [Decree of the President of Ukraine «On the introduction of martial law in Ukraine» №64/2022]. (2022, February 24). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> [in Ukrainian].

2. Pro prodovzhennia stroku dii voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy №133/2022 [Decree of the President of Ukraine «On the extension of martial law in Ukraine» № 133/2022]. (2022, March 14). zakon.rada.gov.ua.

Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/133/2022#n2> [in Ukrainian].

3. Pro prodovzhennia stroku dii voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy №259/2022 [Decree of the President of Ukraine «On the extension of martial law in Ukraine» № 259/2022]. (2022, April 18). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259/2022#n2> [in Ukrainian].

4. Pro prodovzhennia stroku dii voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy №341/2022 [Decree of the President of Ukraine «On extending the period of martial law in Ukraine» № 341/2022]. (2022, May 17). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2022#n2> [in Ukrainian].

5. Pro zatverdzhennia Ukazu Prezydenta Ukrainy «Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini»: Zakon Ukrainy № 2102-X [Law of Ukraine «On Approval of the Decree of the President of Ukraine «On the Introduction of Martial Law in Ukraine» № 2102-X]. (2022, February 24). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> [in Ukrainian].

6. Pro zatverdzhennia Ukazu Prezydenta Ukrainy «Pro prodovzhennia stroku dii voiennoho stanu v Ukraini»: Zakon Ukrainy №2119-X [Law of Ukraine «On Approval of the Decree of the President of Ukraine «On Extending the Term of Martial Law in Ukraine» № 2119-X]. (2022, March 15). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2263-20#Text> [in Ukrainian].

7. Pro zatverdzhennia Ukazu Prezydenta Ukrainy «Pro prodovzhennia stroku dii voiennoho stanu v Ukraini»: Zakon Ukrainy № 2263-X [Law of Ukraine «On Approval of the Decree of the President of Ukraine «On Extending the Term of Martial Law in Ukraine» № 2263-X]. (2022, May 22). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Ukazu Prezydenta Ukrainy «Pro prodovzhennia stroku dii voiennoho stanu v Ukraini»: Zakon Ukrainy № 2212-X [Law of Ukraine «On Approval of the Decree of the President of Ukraine «On Extending the Term of Martial Law in Ukraine» № 2212-X]. (2022, April 21). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> [in Ukrainian].

9. Kaletnik, G.M., & Opolska, N.M. (2021). Nabuttia prava vlasnosti na zemelni dilianky silskohospodarskoho pryznachennia v Ukraini v rozrizi pretsedentnoi praktyky Yevropeiskoho sudu iz prav liudyny [Acquisition of ownership rights to agricultural land plots in Ukraine in the context of precedent practice of the European Court of Human Rights]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Serii 18. Pravo – Scientific Journal of the M.P. Drahomanov NPU. Series 18. Law*, 36, 45-53 [in Ukrainian].

10. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo stvorennya umov dlia zabezpechennia prodovolchoi bezpeky v umovakh voiennoho stanu: Zakon Ukrainy № 2145-IX [Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Creating Conditions for Ensuring Food Security in Martial Law» № 2145-IX]. (2022, March 24). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> [in Ukrainian].

11. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo osoblyvostei rehuliuвання земельних відносин в умовах воєнного стану: Закон України № 2247-IX [Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts

of Ukraine Regarding the Peculiarities of Regulating Land Relations in Martial Law» № 2247-IX]. (2022, May 12). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text> [in Ukrainian].

12. Zemelnyi kodeks Ukrainy № 2768-III [Land Code of Ukraine № 2768-III]. (2001, October 25). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> [in Ukrainian].

13. Pro orendu zemli: Zakon Ukrainy» № 161-XIV [Law of Ukraine «On Land Lease» № 161-XIV]. (1998, October 6). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text> [in Ukrainian].

14. Konstytutsiia Ukrainy № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine № 254k/96-BP]. (1996, June 28). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

15. Pro osnovni zasady prymusovoho vyluchennia v Ukraini obiektiv prava vlasnosti Rosiiskoi Federatsii ta yii rezydentiv: Zakon Ukrainy № 2116-IX [Law of Ukraine «On the Basic Principles of Forcible Expropriation in Ukraine of Property Rights of the Russian Federation and Its Residents» № 2116-IX]. (2022, March 3). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text> [in Ukrainian].

16. Kryvenkyi proty Ukrainy: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny (Zaiava № 43768/07) [Decision of the European Court of Human Rights in the case «Kryvenky v. Ukraine» (Application № 43768/07)]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d48#Text [in Ukrainian].

17. Rysovskiyi proty Ukrainy: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny (Zaiava № 29979/04) [Decision of the European Court of Human Rights in the case «Rysovsky v. Ukraine» (Application № 29979/04)]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_854#Text [in Ukrainian].

18. Protokol do Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Protocol to the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. (1952, March 20). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text [in Ukrainian].

19. Pro vnesennia zmin do deiakyykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy shchodo diialnosti notariusiv ta funktsionuvannia yedynykh ta derzhavnykh reiestriv, derzhatelem yakykh ye Ministerstvo yustytсии, v umovakh voiennoho stanu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 480 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Amendments to Certain Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine Regarding the Activities of Notaries and the Functioning of Unified and State Registers Maintained by the Ministry of Justice in Martial Law» № 480]. (2022, April 19). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/480-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

20. Deiaki pytannia vedennia ta funktsionuvannia Derzhavnoho zemelnoho kadastru v umovakh voiennoho stanu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 564 [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine «Some issues of management and functioning of the State Land Cadastre under martial law» № 564]. (2022, May 7). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2022->

%D0%BF#Text [in Ukrainian].

21. Pro Derzhavnyi zemelnyi kadastr: Zakon Ukrainy № 3613-VI [Law of Ukraine «On the State Land Cadastre» № 3613-VI]. (2011, July 7). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> [in Ukrainian].

22. Deiaki pytannia rehuliuвання zemelnykh vidnosyn: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 563 [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine «Some issues of regulation of land relations» № 563]. (2022, May 10). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

23. Deiaki pytannia realizatsii pilotnoho proektu shchodo vnesennia do Derzhavnogo zemelnogo kadastru vidomostei pro zemelni dilianky sertyfikovanyimi inzheneramy-zemlevporiadnykamy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1438 [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine: «Some issues of implementation of the pilot project regarding the entry of information about land plots into the State Land Cadastre by certified land surveying engineers» № 1438]. (2021, December 29). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1438-2021-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

24. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo dii norm na period dii voiennoho stanu: Zakon Ukrainy № 2120-IX [Law of Ukraine «On Amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the application of norms for the period of martial law» № 2120-IX]. (2022, March 15). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> [in Ukrainian].

25. Ofitsiinyi sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Official website of the Ministry of Finance of Ukraine]. *mof.gov.ua*. Retrieved from: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannya-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv> [in Ukrainian].

Відомості про авторів

КАЛЕТНИК Григорій Миколайович – доктор економічних наук, професор, академік НААН України, завідувач кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: rector@vsau.org).

ТОМЛЯК Таїса Сергіївна – старший викладач кафедри права, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: tomlak.taya@gmail.com).

KALETNIK Grygorii – Doctor of Economic Sciences, Professor, Academician of NAAS of Ukraine, Head of the Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: rector@vsau.org).

TOMLYAK Taisa – Senior Lecturer of the Department of Law, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: tomlak.taya@gmail.com).